

Торговля. Ярмарки. Шибай—котолупи.

У КРАЇНЦІ ніколи не мали нахилу або хисту до торгівлі. Завжди люди інших націй вихоплювали у них найбільш ласі шматки—в старовину греки, пізніші жиди та великороси. Важкі на під'йом хлібороби, люди чесні, з великим почуттям справедливості українці не кидались на великий барिश. Зрідка в голодні роки, правда, і поміж українцями траплялись великі жаднюги спекулянти, що поспішали скористувати народне лихо: задержували на складах хліб, щоб дорожче його продати, але таких людей ганьбили прилюдно в церкві і не було їм пошани. В теперішній час під впливом загальної розрухи, війни, грабіжів і в селах, особливо передмістних, пішло велике шахрайство і ганебна спекуляція, з такою жадністю до грошей, хоч би там нікчемних папірових „керенок“, що усе—навіть жінки кинулись баришувати, спекулювати, з брехнею та різними хитрощами. Народня мораль швидко йде на занепад.

В старі часи торговля йшла потихеньку. Ще Загорівський в 1788 р. означив, що вона у слобожан „второй руки“; кохаючись найбільш у хліборобстві та ремесництві, слобожане не дуже брались до торгівлі. Торговля була здебільшого „домовная, располагаемая болѣе къ пристойному пропитанію, а не къ обогащенію“. ¹⁾

¹⁾ Загорівскій, Топографич. опис. Харьков. Намѣстн., 3-те вид. 1888 р., 20.

Брак торгової діяльності українців здебільшого поясняли їх лінощами; але це не зовсім так: було почасти лінивство, та воно ж не помішало українцям вельми поширити чумацтво, і лінивство не було таким уже великим, як то часто-густо здавалось ріжним урядовцям та поверховим письменникам—публіцистам. Якось то один вельможний пан губернатор, князь Куракин, та запитав другого пана українця, що його робити, щоб українці не

Я р м а р о к.

були такими лінивими, то український панок відповів: „Та чи вони вже такі ліниві? Та чи бачила ваша ясно-вельможність де поле не оброблене, ниву не запахану, копи не зведені? Це ж велика їх робота“.

Чимале значіння в економічному побуті Слобожанщини мали ярмарки. Були великі ярмарки в головних містах—Харькові, Сумах, Ромнах, Полтаві, що тяглися по цілому тижневі або й місяцю, і маленькі по селах зви-

чайно на один день якогось церковного свята. Головних ярмарків було 10, які вкупі робили один круг. Були такі крамарі, що поспівали на усі 10 ярмарків, а це на рік давало 2.405 верстов. Самим крайнім на північ був ярмарок в Кролевці; крайніми південними—харківські; крайнім західнім—ярмарок в Єлисаветі. В цім крузі були ще ярмарки в Ромнах та в Полтаві. З протягом часу, коли Україну прорізали залізниці, великі ярмарки перевелись ні на що і зникли. Вдержались тільки маленькі ярмарки по селах ¹⁾.

На ярмарки найвжало багато купців з Великоросії, траплялись навіть купці з Німеччини—з Гданська (Данціга) та Любека. Великоруські купці з Калуги, Єльця, Тули і др. міст часом осідали в українських містах; шибаї, дріб'язкові крамарі, і офені з Володимирської губернії часто приписувались до міщан. Таким чином в головних ярмаркових містах набралось чимало заможного великоруського купецтва. Жидам було заборонено торгувати і селитись в Слобожанщині, через те в старі часи їх було обмаль.

Перш чимало товару йшло з Заходу, потім в XIX в.—здебільшого з московського мануфактурного району. Раніше йшли, напр., сіножатні коси з Граца, сукна—з Бреславля, шовки та оксамити—з Венеції й Туреччини.

З місцевих ярмарків найбільшу вагу мав харківський водохрестний, роменський, потім полтавський об Іллі і сумський введенський. Водохрестний ярмарок в Харкові тягся увесь січень місяць; біля сотні тисяч савей насовувалось з ріжним крамом ²⁾.

¹⁾ Докладно про великі й малі слободські ярмарки див. в спеціальній розвідці проф. Д. І. Багалія в «Харьков. Сборн.» при Харків. Календарі на 1888 р.

²⁾ Аксаковъ, Укр. ярмарки, в «Русск. Бесѣдѣ» за 1858 р., II, 111.

Цікаве порівняння великоруського купця з українським крамарем зробив Ів. Аксаков в 1858 р.:

„Великорусскій купецъ соединяетъ въ себѣ жадность къ деньгамъ съ расположеніемъ къ мотовству. Онъ не запираетъ доходовъ въ дѣдовскій сундукъ, но или пускаетъ ихъ въ оборотъ для увеличенія своего капитала и торговли, или употребляетъ ихъ для доставленія себѣ разныхъ удобствъ и пріятностей жизни, разумѣтся, съ купеческой точки зрѣнія, напр., любитъ щеголять лошадьми, упряжью, экипажемъ, охотно строить дома.... Этой черты нѣтъ въ малорусскомъ купцѣ. Его бережливость похожа на скарденость; богатый прикидывается бѣднякомъ, довольствуется маленькимъ домикомъ. Другое существенное различіе между великорусскимъ и украинскимъ купцомъ заключается въ способѣ торговли. Украинець почти никогда не торгуется, а держится при продажѣ одной опредѣленной цѣны, которая, разумѣтся, обусловливается торговыми обстоятельствами, но, большей частью, назначается съ честной умѣренностью. «Что стоитъ вещь?» напри-мѣръ гусь, спрашиваете вы.—Тридцять шагів (около 30 коп.), отвѣчаетъ украинець. «Бери гривенникъ», говорите вы, по русской привычкѣ торговаться.—І то гроші! отвѣчаетъ спокойно украинець и отворачивается въ сторону. Напротивъ того, великорусскій торговецъ тотчасъ распознаетъ своего покупателя по платью, по рѣчи, по приѣму, и одному скидываетъ, а съ другого сдеретъ».

Що до ярмаркових цін в XVIII в., то вони були надивовиж малі, особливо на рибу, яку чумаки привозили з Дону. Напр., пуд свіжої осетрини—3 карб., солоної—1 карб. 50 к., кав'яру за пуд 6 карб. найкращого, свіжого, а солоний кав'яр по 2 карб. за пуд. Колоніяльні товари і мануфактура були дорогі; сукно від

70 коп. до 5 карб. за аршин, бархат від 2 карб 50 к. до 5 карб., чай від 1 до 2 карб. за хунт, кава— 9—11 карб. за пуд, цукор 10—11 карб. за пуд ¹⁾).

В Харькові славився троїцький ярмарок, який звали панським, бо навозили найбільш вовни з панських маєтків; потім ярмарок об Пречистій, на який насувало багато чумацтва з рибою, кав'яром, сіллю; особливо ж славився водохрестний ярмарок в січні—веселі часи старого життя харківців. На водохрестний ярмарок довгими рядами простягались крамниці вздовж усієї Павловської площі, повнісенські усякого товару; а купецтво гучно бенкетувало по трактирах. Соханська в своїх споминах про старе харківське життя пригадує, що архирейські півчі за добрі карбованці співали по трактирах пісні українські. «Купцы,—каже Соханська,—были удивлены и поражены новымъ неиспытаннымъ очарованіемъ и выражали свой восторгъ всѣми обычными и необычными приѣмами, доходя до умиленія» ²⁾).

На ярмарку об Пречистій крамарі росташовувались над річкою Лопаню там, де тепер овочевий ряд. Наїзжало багато кримської татарви на верблюдах з величезними мажарами, з яблуками та виноградом. Верблюдів становили тут же поміж лавками, щоб вони не лякали коней ³⁾).

На ґрунті офіціальних вказівок відомо, що в 1854 р. в Харківській губернії налічували 425 ярмарків, у Полтавській—372, в той час, коли, напр., в Володимирській їх було усього 9.

Дуже докладно і яскраво описаний селянський ярмарок в оповіданні Квітки-Основ'яненка «Салдатський пат-

¹⁾ *Багалій*, в «Харьков. Сборн.» 1888 р., 172.

²⁾ *Соханская*, в «Гражданин» за 1872 р., 1, 4, 5 (Додат.).

³⁾ Мої спогади за дитячі роки життя в Харькові.

рет»: «Таки куди оком не глянеш, то усе люди, усе люди, як сарана у полі. І чого то не понаносили або не понавозили,—такий ярмарок, неначе в Харькові об Пречистій: усякого товару, якого тільки подумаеш, усе є. Чи груш? Так і на возах груші, і в мішках груші, і купами груші... А там Москва з лаптями та з ликами; були в них і миски, і ложки, і тарілки розмальовані, були і решета, і ночовки, діжі, лопати, сівці, черевики, чоботи з підковами і німецькі, тільки гвіздочками попідбивувані. Тут суздальці з богами та з книжками завалящими, а побіля їх сластьонниця з грубкою, вщіпне тіста та на сковороду у-в олію, аж шкварчить. Тут же біля неї терта кабака і тютюн у папушах, а там залізний товар, підковки, гвіздочки, сокири, підіски, ухналі і все, чого треба. А тут вже лавки з красним товаром для панів: струковатий перець на нитках, родзинки, фіґи, цибуля, усякї сливи, горіхи, мило, медянички, свічки, тараня, ще по весні з Дону навезена, і суха, і солона, кав'яр, оселедці, яловичина, ніжки, шпильки, голки, гаплички і для нашого брата свитина. Дьоготь і в шерітвасах і в мазницях, продавались і самі квачі, а побіля їх стояли бублики, буханці, горохвяники, гречаники, носили у ночовочках печеню, шматками покраяну, на скільки тобі треба, стільки і бери. А там купами капуста, буряки, морква огородня, а хатньої (лайка) наші жінки не продають, держуть про нужду на нашу голову—пур їй! Тут же був хрін, ріпа, картохлі, що вже швидко хліб святий з світа Божого зженуть. А тут з Водолаги горшки, кахлі, миски, покришки, глечики, кухлики... та я ж кажу: нема того на світі, чого не було на ярмарку, і як би грошей до сина, то накупив би усього та і їв би цілісінський год. А що ще обіддя, коліс, віх, двійла,

люшні! Були і свити простого уразівського і мильного сукна, були кожухи, усякі пояси, шапки і козацькі, і каплоухі. Був і дівчачий товар: стрічки, скіндячки, серги, баєві юпки, плаhti, шиті рукава і хустки, жіноцькі: очіпки, серпанки, запаски, кораблики, рушники і шиті і з мережками, щітки, гребні, днища, веретена; сіль товчена, глина жовта, запонки голов'яні; перстні, черевики. А промеж такої пропасти товару що то народу було!... Той купує, той торгує, той божиться, той приціняється, той спорить, той товариство склика, той на жінку гука, ті лаються, ті йдуть могоричі запивати, жіноцтво щебече, усі разом розказують і ні одна не слухає, старці співають Лазаря, кобили ржуть, колеса скриплять, той возом їде та кричить—по глину! по глину!, а на зустріч йому викрикує—по горшки! по горшки!... усюди гомонять, кричать, стукотять, як у млині, коли на всі меле і товче».

Окремую галузь торговців складали шибай, або котолупи. На Україні головним кодром шибайв здавна була слоб. Рашівка гадячського повіту на Полтавщині. Вони складали артілі або товариства з 6 або з 8 чоловік, які й рушали в дорогу; иноді з'їзжаючись, обмірковували справу і їхали так иноді до Азовського та Чорного морів через усю Україну. О половині XIX в. в Рашівці налічували біля тисячи крамарів—котолупів.

Блукання по світу з метою дріб'язкового крамарства псувало шибайв. Людина добре освідомлена дає таку відозву про шибайв—котолупів: „Видержують конкуренцію з місцевими крамарами й покупцями збіжжя тільки заможніші; біднота ж, дякуючи страшній експлуатації крамарів, які позичають їй гроші, або дають крам, через мізерність свого підприємства залазить в борги, за які їй ча-

сто-густо доводиться збуватися навіть своєї хати. Багато козаків-щетинників навіть землю свою проторгували, одбилися від хліборобства і мають сумне становище. Тепер багато молоді замість того, щоб іти „по щетину“, йдуть на шахти та заводи. Здається, людина, блукаючи по світах, повинна була б набратися розуму. Але навпаки. Навряд чи можна де-інде зустріти таке дикунство, як у шибайв. Блукаючи по світах і зустрічаючись з ріжним людом, щетинники переймають більше шкідливого ніж доброго. Простота звичаїв пропала зовсім; торгівля наклала на них огидне тавро. Парубоцтво часто останню копійчину витрачає на панське убрання: „спінжаки“, чоботи, дорогі чумарки, в чому вони бачуть прояву шляхетности і своєрідної культурности. Разом з тим рідко де можна зустріти таку велику розбещеність молоді. Так, коли на вулицях парубки бились раніш тільки кулаками та киями, то тепер завелись уже такі речі, як фінські ножі, ціпки залізні, залізні наручники та инш. Вся ця зброя пускається в хід в святкові ночі і взагалі під час гулянок“ ¹⁾.

¹⁾ „Рада“ за 1912 р., № 95.

VI.

Від колиски до могили.

ВАГІТНА жінка повинна стерегтись не тільки від того, що їй без сумніву шкодить, але з народнього погляду часто-густо й від таких подій, які не мають розумного обґрунтування, напр., не дивитись на жаб, на калік, не переступати й не топтати віника або деркача. „Ти б, молодице, не топтала деркача: не годиться, гріх“,— казали одній жінці, а вона відповідала: „Таке! хто заміча, той і одвіча“. Але коли прийшло важке родиво, то вона мусіла була вклонитися віникові ¹⁾.

Звичайно перед пологом вагітна жінка ховається, щоб люди менш знали. В хаті одмикаються усі замки, на одержі ростьобують усі застьяжки, щоб породіллі було легше.

Пупець у хлопчика одрізують на сокирі, щоб з його вийшов майстер, у дівчинки—на гребні, щоб пряжа була. „Місце“ посипають житом і закопують в хаті. Коли дитина родиться мертва, то її ховають в хаті під столом або під порогом, або на току, де стоги ставлять, „на поду“, позаяк перші снопи кладуть навхрест і місце на поді таким чином освячується.

Коли дитина здорова, то незабаром її хрестять. Баба-повитуха передає її кумові і говорить: „Нате вам новорожденне, а нам принесіть молитвенне й хрещене“. Кум передає дитину кумі, і йдуть до церкви хрестини правити.

¹⁾ Жизнь и творч. крест. Харьк. губ., 1898 р., I, 209.

Після хрестин вертаються до-дому. Кум з кумою сідають на покуті. Дитину дають матері з доброзичливими примовками. Приходять гості—жонаті й заміжні—і справляють хрестини. Хазяїн частує кумів горілкою і бризкає нею під стелю, щоб дитина виросла та підсакувала.

Днів через два бувають зливки, або рай. Приходять тільки баби. На стіл кладуть хліб і сіль. Повитуха непочатою водою, це б то узятою вранці до схід сонця, обмива породіллі обличчя й руки, щоб ніхто не з'урочив, і груди, щоб був покорм.

Поміж кумом та кумою, породілею і бабою-повитухою звичайно встановлюються добрі відносини. Жінка ходить до своєї баби в свята в гості з подарунками.

Коли пройде рік, то буває постриг дитини на кожусі вовною наверх. Волосся ховають в тину, щоб кучерявий був, або в коров'ячий кізак, щоб чорнявий був; так тепер з'ясовують звичай, в ґрунті котрого криється инша мета—щоб яка зла личина не знайшла волосся на шкоду дитині.

Звичаї зливки і постригу дуже старі й поширені не тільки на Україні, але й на Московщині, де були за старі часи навіть у бояр та царів. Перший звичай має значіння очищення, а другий—офіри або жертви богам (*pars pro toto*).

Життя дитини поширяється повагом. Спершу його держуть в пелюшках в колисці. Мати співає над ним любячні, чулі пісні. Під ці пісні в звуках рідної української мови просипаються й ростуть перші думки та почуття людини,—святе діло мати і святе діло рідна мова!

Коліскові пісні занадто прості, мняякі, цілком пристосовані до перших проміннів розуму в дитини. Здебільшого мати або сестричка співають про kota—воркота:

Коте сірий,	Дамо тобі сала,
Коте білий,	Щоб дитина спала,
Коте волохатий,	Будем бити по лапках,
Да ходи до хати	Щоб не ходив по лавках,
Дитиночку колихати,	Щоб не скидав кружечків,
Дамо тобі папи (хліба)	Щоб не з'їдав вершечків.
Да у твої лапи,	

Колискові пісні з котиком легко пристосовуються до кожної дитини, часом з доброю наукою, напр.:

А-а, коточок,	Не вчися, коте, красти,
Украв у баби клубочок,	А учись робить,
Да поніс до Галі,	Черевики шити,
Положив на лаві.	Та не дорогії—
Стала Галя kota бить:	По три золотії.

Діти, як тільки піднялись на ноги, йдуть на вулицю. Зімою вони сидять по запічках, або в куточку грають в креймашки, в палочки, а тільки пригріло сонечко—вони мерщій на вулицю, збираються до купи і ведуть іграшки. Играшок безліч: з м'ячем, з палками, з джгутотом, камінцями, в свинки, гилки, скраклі, комарь, городок, стінки, ярки, бабки, деркач, крам, дуб, мак, квач, кузмерки (жмурки), кішка й мишка, гуси, краски, просо, дударь, дрібушечки та инш.

Чимало іграшок проходить зо співами, напр., гра в дударя. Хлопчик лежить, а круг його танцюють хлопчики й дівчата, співаючи:

Захворав наш дударь, занедужав,
 Та пішли баби зілля рвати,
 Трой-зілля рвати, дударя купати.
 Та уж наш дударь та рученьку підняв,
 Та уж наш дударь та і другу підняв,

Та уж наш дударь і ніженьку підняв,
Та уж наш дударь і головку підняв,
Та уж наш дударь і зовсім устав.
Ой, ходімо, подивимось, як старі баби скачуть.
Отак баби скачуть, отак баби пляшуть
Згорбившись, зажмурившись.

Перші три вірші повторюються кожний раз при словах «та уж наш дударь», і за кожним разом хлопчик-дударь підніма руку, ногу, голову і т. д.

Або гра в мака. Маленькі дівчатка, узявшись за руки, ведуть круг, а посередині його сидить одна. Співають:

Соловечку сватку, сватку,
Чи бував же ти в садку, в садку?
Чи видав, як сіють мак?

Дівчинка, що сидить, показує руками, як мак сіють. Далі співають знов «Соловечку»..., тільки зміняють слова: «Чи видав ти, як мак рвуть? Чи видав ти, як мак їдять?», а дівчинка усе показує руками ¹⁾.

Коли діти стануть дорослими парубками та дівчатами, то починаються так звані «вулиці» — в літку, «вечерниці» або «досвітки» — в зімку. Молодіж збирається в хаті якої-небудь вдови, співають, жартують. Ці зібрання часом бувають шкодливі. Вже в старовину, як видно з оповіданнів Квітки-Основ'яненка, напр., з його «Маруся», поважні батьки не пускали дочок на вечерниці; пізніш — в умовах нового життя з ганебними впливами фабрик, заводів та салдаччини, вечерниці не викликають ухвали з боку людей, що ознайомились з ними, особливо в передмістних селах ²⁾.

¹⁾ *Івановъ*, Игры крест. дѣтей, 76, 70.

²⁾ «Южный Край» за 1881 р., № 44 (Передмістя), 1888 р., № 2474 (Зміїв), 1889 р., № 2780 (Котельва) — погані відозви.

Звичай скликати вечерниці від дорослих переняли місцями підлітки, що зовсім погано, бо вони призивають до горілки; часом бувають зовсім ганебні речі від таких недолітніх вечерниць! Раз в суді була навіть карна справа, як хлопчики бігли з шинку з горілкою, а парубки побили їх дрючками й одняли собі пляшки.

Весілля на Слобожанщині здавна звернуло на себе увагу етнографів, драматургів, художників і вчених. В літературі є безліч описів весілля, особливо пісень. Слобожанщина сама по собі має стільки описів весілля, як ні одної иншої галузі її побуту. Найстаріший опис, зроблений Калиновським в 1786 р., відноситься до Слобожанщини. Дуже повні описи слободського весілля знаходяться в оповіданнях Квітки. Десятки описів весілля можна знайти в «Жизнь и творчество крестьянъ Харьков. губ.» 1898 р.

На Слобожанщині записані не тільки пісні, а й звичаї та прислів'я, злучені з весіллям.

Шлюб залежить від суда Божого—„суженого конем не об'їдеш“, але й люди повинні тут доглядати. Женитися треба рано. „Хто рано жениться, ніколи не кається“, але женитися треба з обережністю. „Жениться—не напасть, та як би оженившись не пропасть.“ „Є каяття, та нема вороття“. Дівкам не слід засижуватися. „З Богом, Параско, коли люди трапились“ „Хоч за старця, аби не остаться“. Позаяк вінчаються здебільшого в осени біля Покрови, то дівчина просить в пісні Пресв. Богородицю покрити її хоч ганчіркою, аби не зостатись дівкою. Батько дає синові пораду вибрати молоду обережно:

Не уважай, пане брате,	Оно пойди, питай люди,
Чи головонька гладка,	Чи у неї хатка.

Не уважай, пане брате, Оно пойди, питай люди,
Чи гладко в таночку ходить, Чи сорочку зробить.

Українське весілля досі заховало значіння великої родинної драми і справляється воно з такою повнотою, якої нема у других слов'янських народів. Усі частини цієї драми добре розвинуті. По складу українське весілля відповідає класичним—грецькому та римському, особливо наближається по змісту й ході до римського ритуалу, так що їх сміло можна поставити поруч по цільності усієї справи. Йде воно таким чином: 1) молодий через старостів наче б то купує молоду; 2) торг за дівчину, плата батькові, заручини; 3) молодій розчісують косу; 4) на молоду надівають очіпок, очепини; 5) перед весіллям дівчата гадають; 6) молодих садовлять на кожух; 7) молодих водять круг стола, діжи, або корова; 8) вгощання короваєм; 9) весільний бенкет; 10) зв'язування рук молодим; 11) обливання водою біля колодязя; 12) зустріч молодих зо свічкою; 13) привітання від малого хлопця; 14) веселі пісні, побажання молодим; 15) кидання на молодих зерна; 16) комора, весільне ліжко; 17) перезва.

Починається весілля звичайно промовами сватів. Мати, побачивши сватів, каже дочці: «Ох, вже старости приїхали! Вийди з хати». Входять сторости—2 чоловіка з палічками в руках, знімають шапки, низько кланяються і кажуть:

Свати. А пустіть, будьте ласкаві, в хату, кланяємось вам, свате, хлібом-сіллю. (Дають хліб).

Батько й мати. Спасибі за хліб, за сіль. Сідайте.

Свати. Ми прийшли до вас шукати куніці, що ховається під солом'яні копиці. (Входить дівчина і, наче засоромившись, стає коло печи й колупає її).

Батько. Бачите, ловці-молодці, що ви наробили: мене з жінкою засмутили, дочку пристидили, що скоро піч зовсім повалить. Так ось що ми зробимо: доброго слова не цураємось, а щоб ви нас не порочили за те, що ми передержуєм куницю—красную дівицю, то ми вас перев'яжемо і тоді усе добре вам скажемо. Дочко! прийшла черга і нам до прикладу казати, годі піч колупати, а чи нема чим цих ловців-молодців пов'язати? (Дочка мовчить, колупає піч).

Мати. Чи чуєш, що батько каже? Йди, та давай чим людей перев'язати! А може нічого не придбала, та з сорому піч колупаєш? Не вміла матери слухати, не вчилася прости, не зробила рушників?

(Дівчина йде в кімнату і виносить звідтіль на тарільці два вишитих, хрест на хрест положених, рушника, кладе їх на хлібові, вклоняється їй цілує руку у батька та у неньки, потім оперезує рушниками сватів. Свати вклоняються і кажуть:)

Свати. Спасибі батькові й матері, що свою доню рано будили і доброму ділу вчили. Спасибі й дівочці, що рано вставала, тонко пряла і гарні рушники придбала. (Входить молодий. Дівчина виносить червону хустку).

Батько. Цьому, дочко, сама чіпляй, за пояс хустку затакай, та до себе притягай, та слухай його, та шануй. (Дівчина дарує хустку. Старі починають частувати гостей).

1-й сват (хвалить горілку і каже другому): А ну, товаришу, спробуй ти, та скажи, чи пили ми таке у Туреччині, або у Німеччині?

Батько. Кушайте на здоров'ячко! Ішла баба від ляхів, та несла здоров'я сім міхів, так ми у неї купили, сім рублів заплатили, та в цю горілочку положили.

(Входять дівчата, дружки).

Дівчата (співають):

Обмітайте двори,	Срібні блюдечки,
Застилайте столи,	Золоті мисочки,
Кладіте ложечки,	От ідуть дружечки!

Мати. Сідайте, дружечки, мої голубочки! (Садить їх біля молодої та молодого).

Дівчата (співають):

Ламліте роженьку,	На двір танцювати,
Стеліть дороженьку,	З скрипками, цимбалами,
Щоб мняко ступати,	З хорошими боярами.

(Входять бояри, хлопці—де-котрі з музиками і починають грати й танцювати).

Засватана дівчина співає:

Коли б я знала,	Щоб були білі
Коли б відала,	Для свекорка старенького,
Що засватана буду,	Для приходу його....
Мила б стіни,	

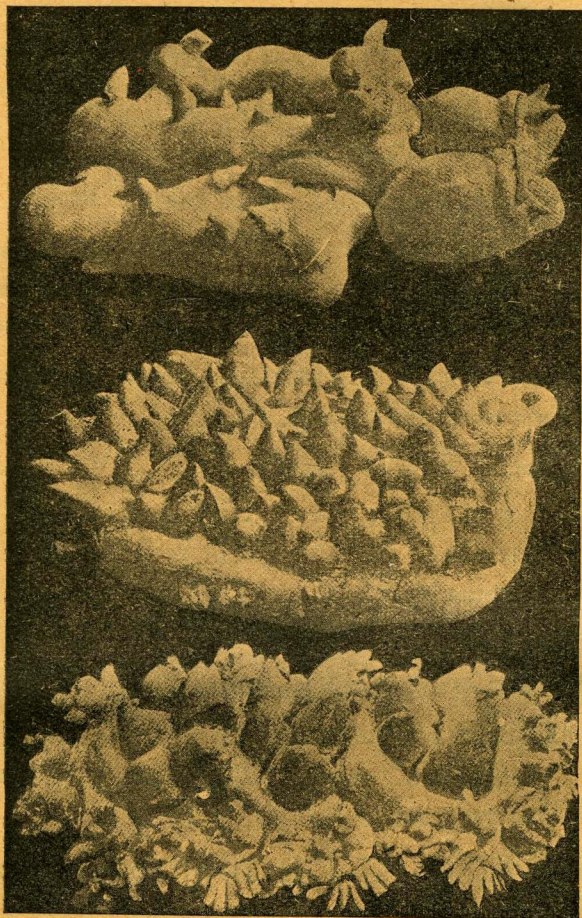
А рідня молодої співає таку пісню:

Дай нам, Боже, в добрий час,	Звеселися, родино,
Як у людей, так у нас,	Щоб нам жито родило.
І щасливу годину.	

Коли молоду садять на покуті на так званий пс-сад, то співають:

Слала зоря до місяця:	Зрадується звір у полі,
Ой, місяцю товаришу,	Зрадується гость у дорозі.
Не заходь ти раній мене,	Слала Мар'я до Івана:
Зайдемо обое разом,	Ой, Іване, мій сужений,
Освіtimo небо і землю,	Не сідай ти на посаду,

На посаду раній мене, Ой, первий двір—батька
Сядемо обое разом, твого,
Звеселимо ми два двори: А другий двір—батька мого.

К о р о в а ї.

Велике число пісень відноситься до весільного хліба — короваю, який колись був жертвою богам. Напр.:

Марусина мати Сусід своїх просить:
По сусідоньцям ходить, Да сусідоньки мої,

Прибудьте до мене,
Та до моєї хати,

Та до мого дитяти
Коровай бгати.

Печуть коровай з учтою, пишно і велично, піднімають діжу до стелі, стукають по печі і т. инш. При цьому співають такі пісні:

Поставив староста на столі свічечку:
Гори, гори, свічечко, аж до півночі,
Доки наша піч коровай не спече.

* *
*

Піч наша регоче,
Короваю хоче,

А припічок усміхається,
Короваю сподівається.

* *
*

Ой, коровай, коровай,
Багато до тебе кошту треба:
Корець муки пшенишної,
Цебер води кринишної,

Фаску масла ярових коров,
Копу яєць молодих курей,
Гарнець соли ледової,
Ківш калини червоної.

* *
*

Світи, місяцю, з раю
Нашому короваю,
Аби бил коровай красний,
Та як сонечко ясний,

Аби нам ся било видно
Коровай плести дрібно
Зпідсподу різочками,
А зверху квіточками.

Коли йдуть до церкви вінчатися, а також коли молода їде до молодого, то їх благославляють іконами на нове життя, як це видно на малюнках, де в руках у молодих ікони на рушниках, на молодій весільна червона шапка з квіток, поруч дружко, перев'язаний рушником.

На другий день після весілля бува перезва — молодих водять з музиками по вулицях, а підпилі жінки та

чоловіки співають пісні, здебільшого сороміцького змісту, і танцюють.

Весілля обходиться дорого. Можна зробити цікаве порівняння, скільки воно обходилося на Слобожанщині в 1786 р. і скільки обходилося тут же приблизно через сто років, в 1898 р. Втрати молодого були такі:

Весілля (в слоб. Тростянці на Охтирщині).

	в 1786 р.	в 1898 р.
1. За вінчання попові й півчим	1 карб. 50 к.	15 карб.
2. Батькові та матері молодої	— " 70 "	20 "
3. Рідні її (братам, сестрам)	2 " 04 "	8 "
4. Дружкам на горіхи	— " 20 "	10 "
5. Боярам на квітки	— " 05 "	— "
6. Хліб	3 " — "	3 "
7. Горілки 9 відер	6 " — "	50 "
8. М'ясо та сало	2 " 20 "	20 "
9. Соли $\frac{1}{4}$ пуда	— " 10 "	— "
10. Риба та масло	— " 90 "	— "
11. Перець	— " 10 "	— "
12. Музики	— " — "	17 "
Всього	16 карб. 79 к.	150 карб.

Що до втрат молоді та її родини, то вони в 1786 р. на подарунки й на вгощання давали 17 карб. 41 к., а в 1898 р. — 54 карб. Взагалі ж весілля в 1786 р. обходилося приблизно в 33 карб., а в 1898 р. — в 204 карб. ¹⁾.

Сумний похорон має свої звичаї й пісні. Покійникові підтикають хустку і кладуть в неї 2 або 3 коп., щоб було чим одкупитись на тім світі; жінок убірають

Перезва з червоною хороговою (старий малюнок).

в очіпок, дівчину — в вінок; відчиняють ворота й двері, вішають на стіні рушник, щоб душа покійника одпочила. Жінки голосять з плачем пісні, а коли винесуть тіло з двора, то зачиняють ворота й двері, щоб хвороба не вернулась; забороняють нести через сади та огороди, щоб

¹⁾ Калиновскій, в «Харьков. Сборн.» 1889 р., 174; *Калашиковъ*, Жизнь и творч. крест. Харьк. губ., 1898 р., 231.

овоч не омертвіла. Вернувшись після похорону до дому, беруться руками за піч, щоб не боятись покійника, а в дійности для очищення.

Похоронні співи звуться голосінням. Назва вказує, що й на Україні колись були баби-плачеї, що по найму викрикували пісні, які існують досі в Великоросії на півночі. Зміст пісень міняється по покійникові: ріжний над батьком, матеррю, сином, дочкою, чоловіком. Напр., над помершим братом подекуди голосять:

Братіку, моє сонечко,
Братіку, мій місяцю ясний,
Чом ти не обізвешся,
Чом не розмовляєш?
Де ж твої ніженьки ходили,
Де ж твої рученьки робили,—
На що не глянемо,
Тебе споминать будемо...

VII.

Будні й свята.

Як у поодинокій людини, так і у народу життя завжди поділяється на буденне й святкове. За-для свята, за-для великого свята, як Різдво та Великдень, інша страва, одежа, інші звичаї, особлива пісня, особлива примова й приказка, а для будня — щоденна одноманітна праця. У всіх народів свято шанується і вславляється. Коли марніють одні свята — релігійні, починають замість їх намножатись громадські, часто з прибільшенням.

В Слобожанщині свята в старі часи були в шанобі; люди одягали нову одіж, йшли до церкви, не робили нічого цілісінський день або до півдня; увечері молодіж вела танки. Де-хто з ретельних хазяїнів скося дивився на численність святкових днів. Так, харківський громадський діяч Гордієнко в 1858 р. в часописові «Сельское благоустройство» налічив на рік 56 свят, а з неділями — 102 неробочих дня. Особливо, на його думку, шкодливо, що від 1-го квітня до 1-го жовтня на 5 місяців, дуже потрібних для хліборобства, випадає з неділями аж 50 свят із 150 днів, то б то третина була загублена для праці. Гордієнко раєв зменшити численні свята на користь хазяйського добробуту ¹⁾.

З святами здавна злучували різні повір'я, приказки, пісні, легенди. Так, за часи того ж Гордієнка на Слобожанщині початком весни вважали Стрітення (2-го лютого), коли зима зустрічається з літом, як казали люди.

¹⁾ Гордієнко, Собр. соч., I, 47.

Коли в цей день зо стріх вода капала, то ждали довгої зими; коли йшла метелиця, ждали поганої весни. 1-го березня бабак свистить; з 9-го березня можна чекати ще 40 морозів; 17-го—на теплого Олексія шука розбива хвостом кригу; 25-го—яка погода на Благовіщення, така буде й на Великдень; 23-го квітня—приказка «у дурня до Юр'я, а у розумного до Миколи» (хватить сіна, як хто заготовив); 12-го червня—останній день для посіву гречки; 24-го—таємний день Івана Купала; з 20-го липня хмари йдуть проти вітра, а до 20-го по вітру; 27-го—грізного Палія: не можна робити; 6-го серпня—«прийшов Спас, держи рукавички про запас»; 1-го вересня ластівки ховаються в колодязі; 14-го—ховаються гадюки; небезпечно в цей день ходити до лісу; 4-го грудня—«Варвара ночи урвала, а дня приточила» (більшає день); іней перед Різдвом провіщає врожай ¹⁾. Цей календарик цікавий, як записаний в Харьківщині більше 50 років тому назад. Істнує він і зараз по селах; зараз є велике число нових відомостей про те, як селяне на Слобожанщині справляють свята і які мають з цього приводу пісні, казки, повір'я та прислів'я. Згодом набралось багато надрукованих описів народніх свят, або етнографичних календарів, як взагалі що до України—Максимовича, Калинського, Чубинського, так і місцевих губерніяльних, повітових, та тільки дуже не рівно, напр., що до Слобожанщини, то нема ніяких описів для багатьох повітів, а для куп'янського є просторий опис П. В. Іванова 1907 р., для старобільського повіту є цілих п'ять календарів, що надруковані в І т. «Жизнь и творчество крест. Харьк. губ.» під ред. В. В. Іванова в 1898 р.

¹⁾ „Харьков. Губ. Вѣдом“. за 1860 р., № 21.

Нарід живе по більш яскравому календареві ніж міські люди; поділяє він час на свій лад, принаймні раніш поділяв. І тепер можна почути—що це було до Різдва, або до Великодня, або біля Зелених Свят, об Іллі, о Першій, Другій або Третій Пречистій, на Першого або Другого Спаса, і кожний знає, коли це було.

Все йде, все минає. Зараз вже зрідка зустрічається колись поширений погляд на жорстокі свята, або грішні свята, це б то такі, коли робити великий гріх, бо свята за працю жорстоко карають. Були навіть дуже грішні свята й дуже гнівні свята, коли навіть постили; іноді з церковного погляду це були й невеликі свята, але на-рід з протягом часу так їх зрозумів і вшанував здебільшого через саму назву, напр., Пантелеймона 27-го липня—в народній формі Палія, що нагадувало про пал, пожар, породило багато легенд і лякало людей: робити на Палія це значило накликати на свій двір грім та блискавку. В квітні 8-го й 29-го числа церква згадує зовсім мало відомих двох святих Руфів; саме ймення Руф рідко зустрічається, а в народі звернули таки увагу на Руфа і стали святкувати 8-го квітня через те, що «трава рушиться»; буцім в цей день і гадюки виповзають. Хазяї обережно відносились до Ягорія, особливо в старовину, коли водились вовки, бо Ягорій командував вовками, і до Власа (3-го лютого), особливо жінки, як до «скотинячого бога», старого поганського Волоса, пізніш у жінок «коров'ячого святого», від якого залежить товар та коні. В старі часи святкували в «русальчиний день» на Зелених Святах, розигри, п'ятницю, навіть цілих 12 п'ятинок перед великими святами, щоб зберегти себе й свою родину від усякої пагуби та наглої смерті. Згодом усі такі свята помарніли і сами селяне почали

на де-які дивитись скося. Иноді вже можна почути й таку думку: «як будемо савити (Савва—12-го січня) та варварити (Варвара—4-го грудня) та не будемо починки ковбанити (се б то прясти), то без сорочки останемося»; або инша жінка каже: «оці мені святки! Тут діла по горло, аж кричить, а тут святкуй!» і стали потроху робити, хоч з півдня після служби в церкві.

На забуття пішли здебільшого три колись вельми поширені постові свята—понеділок, середа та п'ятінка, що були у жіноцтва в великій пошані.

Понеділок на Слобожанщині прийняв на себе риси старогрецького діда Харона, провідника душ померших людей. Старі люди, здебільшого баби, понеділкували, це б то не їли в понеділок нічого скоромного, щоб після смерті душа знайшла собі дорогу. В Куп'янці записано, що «як старому важко йти в гору без палки, так на той світ важко йти без понеділка». Понеділок на тім світі—перша стріча: стріне й проведе того, хто його почитав; за того він і заступиться на тім світі ¹⁾).

Середа—таємна дівчина, наче б то свята, яка доглядає, щоб жінки, особливо дівчата, не робили по середах, не мили собі голови, не чесали волосся; лінивих та недбалих вона карає, а що її шанують, тим допомагає в хазяйстві.

П'ятінка, або св. П'ятниця—постать ще більшої реальности. Як і середа, вона ретельно доглядає, хто її шанує. На велике поширення забобонів про св. П'ятінку зробив вплив стародавній письменний пам'ятник—апокриф про 12 п'ятниць. Здавна зайшов він на Україну і тут глибоко вріс в народню словесність та в старе письменство. Запи-

¹⁾ П. Ивановъ, Жизнь и повѣрья крест. купянск. у. Харьк. губ., 1907 р., 9.

саний цей апокриф в великому числі й зустрічається в різних рукописах, в народніх казках та піснях.

П'ятниця—день пісний. Хто не постить, то до того ніччю під вікно приходять св. П'ятінка й голосить та плаче. Хто двічі не послухає й робитиме, то за третім разом помре наглою смертю. Особливо за великий гріх вважали прясти або чесати косу в п'ятницю, а також золити білизну. Кара за те на тім світі буде пити луг (щолок). Взагалі св. П'ятінка швидка на кару. Один чоловік поїхав в п'ятницю в степ, щоб оглядіти стоги з сіном, як гадюка скочила на нього з стога й укусила. В другий раз св. П'ятінка штрикнула в око шевця, котрий латав чобіт, його ж шилом і він осліп на одно око. Одній прясі насипала в мозок костриці, від чого у неї завжди голова боліла ¹⁾).

Треба означити, що такі ж самі оповідання ходять не тільки на Слобожанщині, а й по всій Україні і в Галичині. Дуже цікава з приводу цього галицька царинна пісня, або веснянка «Війте, дівойки», в якій, як в Куп'янці, св. П'ятінка ображена здебільшого через те, що чоловіки рубають дрова в її день, а дівчата чешуть волосся:

Війте, дівойки,
Божі вінойки
З Божої кровці
На коруговці!

Ей, скаржилося світле сонейко,
Світле сонейко милому Богу:
«Не буду, Боже, рано сходжати,
Рано сходжати, світ освічати,
Бо злі газдове понаставали:

¹⁾ П. Ивановъ, Ib., 14.

В неділю рано дрова рубали,
А мі до личка тріски прискали».
—Світи, сонейко, як єсь світило,—
Буду я знати, як їх карати
На тамтім світі, на страшнім суді.

Війте, дівойки . . .

Ей, скаржилося світле сонейко,
Світле сонейко милому Богу:
«Не буду, Боже, рано сходжати,
Рано сходжати, світ освічати,
Бо злі газдині понаставали:
В п'ятойку рано хусти зваряли,
А мі на лице золу виливали».
—Світи, сонейко, як єсь світило,—
Буду я знати, як їх карати
На тамтім світі, на страшнім суді.

Війте, дівойки, . . .

Ей, скаржилося світле сонейко,
Світле сонейко милому Богу:
«Не буду, Боже, рано сходжати,
Рано сходжати, світ освічати,
Бо злі дівоньки понаставали:
В неділю рано коси чесали,
А мі до личка волосся метали».
—Світи, сонейко, як єсь світило,—
Буду я знати, як їх карати
На тамтім світі, на страшнім суді ¹⁾).

Поганські й християнські погляди переплутались
в цій пісні занадто тісно. З поганства йде пошана до

¹⁾ Головацький, Галицькі і уг.-рус. пісні, I.

сонця, якому вклонялись колись як Богові, а з старого церковного письменства пошана до неділі та п'ятниці з заборорою працювати в ці дні.

Свята неділя, про яку так яскраво згадує пісня, і на Слобожанщині мала й досі має таке ж велике значіння. В куп'янському повіті кажуть, що св. П'ятінка кара в той же день, а пройшов день—боятися кари нічого, а св. Неділя пам'ятає зло сім літ і помста її не менша. Чоловік в неділю одрубав тільки кінець ремінця в налігачу, як жінка його родила хлопця з розсіченою губою. Одна жінка, що в неділю тягала на річці коноплі, простояла місяць на одному місці. Коли жінки в неділю чешуть волосся на голові, то те волосся, що залишилося на гребні, задушить дитину. В слоб. Шейківці жінки в неділю не чешуться ¹⁾.

Ці жорстокі повір'я змарніли й виходять з життя. Св. Неділя, св. П'ятінка йдуть на забуття, а ще більш того Середа та Понеділок, шкідливі уривки старого міфичного світогляду. Взагалі свята помарніли, окрім тільки двох великих свят—Великодня та Різдва.

Задовго до Великодня—на середохрестнім тижні посту (4-й тиждень), похвальнім (5-й), вербнім і особливо страшнім або білим (7-й)—зустрічається чимало таких звичаїв та повір'їв, котрі злучені з великим святом Великодня. На середохрестнім тижні печуть хрести; один хрест з'їдають, а другий бережуть до першого посіву в полі й закопують його на полі. На похвальнім тижні сіють льон і примічають, яка година—холодна чи тепла, така буде й на Великдень. На вербнім святять вербу й ховають її дома за іконами від грому. На страшнім ро-

¹⁾ *П. Ивановъ, Жизнь и повѣрья крест. купянск. у. Харьк. губ., 1907 р., 7.*

блять писанки, крашанки, додержують суворого посту, гримотять сокирою в садку по деревах, щоб не було черви, і печуть паски та иншу святкову страву к Великодню.

Великдень оточений такою церковною оздобою, що для народніх звичаїв та пісень зосталось мало місця, тим більше, що перед самим Великоднем стоїть страстний тиждень, коли усе нагадує останні важкі часи з життя Христа Спасителя. Духовна пісня пристосована до сумного євангельського оповідання, як жиди Христа мучили. Вірші на цю тему мали поширення на Україні, вони відбилися і на великодних піснях.

На Великдень велике значіння має святковий хліб — паска. Подекуди печуть паску з примовками або молитвою, але без пісень. У Квітки-Основ'яненка Маруся «у великодну суботу сама учинила паску, положила туди яєчок, імберю, бібків, шапрану, і спеклася паска і висока, і жовта, і ще у печі зарум'янилась; налагодила усе, що треба, а на самий Великдень уранці понесла до посвячення паску, баранця печеного, порося, ковбасу, крашанки, сало і грудку соли і, розіславши на цвинтарі уряду з другими хустку, розложила усе гарненько, як її мати навчила... Після посвячення батько Марусин і уся рідня сіли розговлятись. Батько прочитав тричі «Христос воскрес з мертвих», відрізав паски свяченої і положив перед кожним по куску. Покуштовавши її бережно, щоб крихот не розсипати під стіл, усяк перехрестився і сказав: «Спасибі Богу милосердному! Дай, Боже, і на той рік діждати!» Далі прийнялись за печене: поїли порося, баранця, а кісточки клали на стіл, щоб потім покидати у піч. Опісля поїли ковбасу, сала кусочками нарізали, крашанок облупили і порізали на тарілочки.

Нарешті пішла вже страва—борщ, яловичина, юшка з хляками, молошна каша, та й годі».

З українських поетів дуже виразно описав великодну заутреню з посвяченням пасок Іван Манжура:

Христос воскрес! Христос воскрес!

Лунає в селах і з небес.

Любують янгольські очі

На те, як раді ції ночі.

Із-під небесної імли

На землю зорі мов зійшли,

Бо де не церква—там від брами

Ії святої мов зірками

По селах вкрились вулички.

То ж не зірки, а свічечки,

Що люди добрі посвітили

По-над пасками й освятили

Той Божий дар, та це веселі

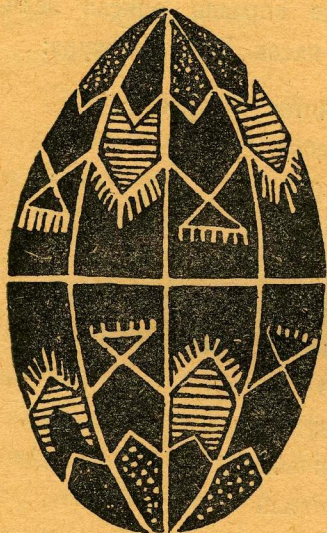
Несуть до рідної оселі,

Де жде мала їх дітвора...

Весела, радісна пора!

Є ще одна сторінка в великоднім святі, яка була дуже улюблена в старі часи народом і відбилась в легендах, в дитячих іграшках, в звичаях, особливо в мистецтві, і через мистецтво звернула на себе увагу й людей науки—це писанки. Можна сказати, що писанка найкраща покраса Великодня. Роблять їх дівчата, чи краще сказати, робили, бо теперішнім часом вони занедбані. Колись писанки були на усій Україні; в Слобожанщині не такого яркого й різноманітного фарбування, як на Волині та Поділлі. Часто малюнки мають свої окремі назви, напр., безконешник, коли по всьому яйцю в'ються лінії так, що

й кінця не знайти; грабельки, рак, соняшник, півень,
гребінь і т. ин. Цікаво, що в лебединському повіті усього

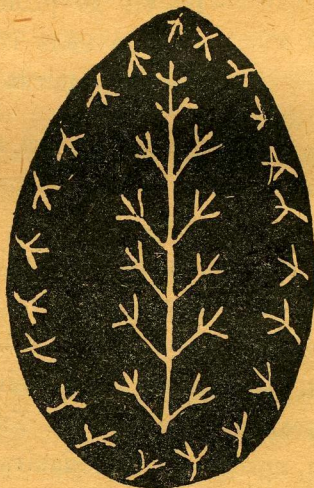
Грабельки.

Сорококлині.

Квітки.

Сосна.

П И С А Н К И.

на два мотива дубового та вишневого листа роблять 48 різноманітних писанок. Фарбу добували з місцевих рослин. Писанки дівчата дарували парубкам, діти — батькові й матері, шановним людям на селі, попові при посвяченні паски. Діти на Великдень роблять іграшки з писанками. Поміж людьми ходять різні легенди, звідкіль пішов звичай малювати писанки. Кажуть, що коли Христос ніс хреста на Голгофу, було йому дуже важко, і ось пожалів його якийсь то добрий чоловік, що ніс в кошику на базар яйця продавати; він поставив кошик на землю, а сам побіг допомогти Христові нести хреста. Коли ж він вернувся до кошика, то усі яйця зробились крашанками (червоними) і писанками (розмальованими в різні кольори).

Друге велике свято — Різдво означено в житті народа численними звичаями, повір'ями, гаданнями, піснями. Церковна служба на Різдво й перед Різдвом не така величня, як на Великдень; вона не подавила собою старих звичаїв, які злучені були колись з початком весни та з першими прикметами нового літнього сонця в побільшенні дня.

В оповіданні Квітки Основ'яненко «Панна Сотниковна» (російською мовою) чепурна, огрядна та ласкава дружина пана сотника тарановської сотні харківського козачого слободського полку під Різдво лагодить вечерю — кутю й узвар. Вона доручає дочці Парасі рознести кутю й узвар по бідних, що дівчинка радо й робить; потім, коли сонце сіло, положили на столі сіна, по верх його чисту скатерть, поставили на столі свічу жовтого воску і піджидали, поки зійде на небі зірочка, бо до вечері на свят-вечір можна приступати тільки з зірочками. За вечерьою пан сотник з'ясовує дітям, чому вечеряють на сіні і вживають узвар — на знак сладоности спасення від Христа, який народився в яслях, де лежало сіно. Після вечері в хату до

сотника почали входити його численні хрещеники та хрещениці, які, по старому звичаю, дарували хрещеному батькові мед, пироги, пряники, а від нього одержували скіндячки, хусточки і т. ин.

Христослави.

Вранці прийшло духовенство, проспівало «Слава в вишніх Богу» і привітало сотника та його родину; далі прийшов синок пана осаула, що вчився в школі, і привітав пана сотника віршею, котру склав для нього вчитель «штатским языком», як казав вчитель, на ломоносовський кшталт:

На верх я, юний, гор парнаських возлетаю,
Син млад, вселенний мир в миг я обозріваю,
Кипять і стинуть, на что я нині зрю, чувства...

Вірша така покручена, що осауленко наприкінці збив-
ся й наплутав.

Далі виступив дяченко—син дяка з віршами більш
простими й зрозумілими:

Послав Ирод свої
В Вифлеєм вої
Погубити діти
Всі от двою літи...

Пан сотник усіх слухав ласкаво і обдарував як слід.

Так проходило Різдво в панському дворі сотника.
У селян воно йшло майже таким чином, тільки без «штат-
ського языка». Були на селі в великім поширенню дяків-
ські та бурсацькі духовні вірші, а ще в більшому поши-
ренню складені під їх впливом колядки та щедрівки, які
співали колись ріжно: колядки на Різдво, а щедрівки на
Новий рік, а потім стали їх змішувати. Колядки й щедрів-
ки дуже численні. Вони звернули на себе увагу трьох
харківських вчених—професора Метлинського, котрий за-
писав і в 1854 р. видав багато колядок і щедрівок, Ва-
дима Пассека, який мав зайняти професуру в університеті,
та не був затверджений, що зібрав і надрукував в 1840 р.
12 гарних колядок і щедрівок, і особливо славного дія-
ча науки—професора Потебні, котрий в 80-х роках на-
друкував величезну працю про колядки (т. II «Объясненія
малорос. и сродн. съ ними пѣсенъ»). З харківських
писменників на колядки звернув увагу Щоголів; він пере-
робив де-кілька колядок у вірші в своєму «Ворсклі» та
в «Слобожанщині». Колядки й щедрівки оточені добро-

зичливістю і через те вони були вельми улюблені народом і мали на нього гарний моральний вплив. На зразок їх великого гуманізму та ідеалізму можна привести, напр., оці три колядки—дві в пошану господарю хати і одну в пошану хазяйці.

✓ Колядка в пошану господарю—хліборобу:

Пане господарю, вставай з постелі,
Вставай з постелі, відчиняй двері,
Бо йде до тебе три гостонька:
Один гостонько—ясний місяць,
Другий гостонько—ясне сонечко,
Третій гостонько—добрий дощик.
Ясний місяцю, чим похвалишся?

—Як я зійду рано з вечора
Та освічу гори і долини,
То зрадується весь звір у полі,
А гість у дорозі.
Ясне сонце, чим ти похвалишся?

—Як зійду я рано в неділю,
То зрадується весь мир християнський,
Ще і дітки маленькі.
Дрібен дощику, чим ти похвалишся?

—Як я зійду три рази в маю,
То буде рости жито і пшениця.
Жито і пшениця, усяка пашниця.

Колядка в пошану хазяїнові, що має пасіку:

Шумить, гуде, дібровою йде,
Пчолонька мати пчолоньку веде:

—Пчолоньки мої, дітоньки мої,
Ой, де ж ми будем при саду мати
Рої роїти і меди носити?

—Будем ми при саду рої роїти
І меди носити у пана господаря,
У його бортях і в його новицях,
Меди солодкі пану господарю,
Жовтії воски Богу на свічі.
З сим же словом да бувай здоров!

Колядка хазяйці:

У нашого пана хазяїна пані,
Бог йому дав славную жону в його дому:
По двору ходить, як місяць сходить,
По сінях ходить, як зоря сходить;
Садила синки в чотирі рядки,
Садила дочки в три рядочки.
Синочки зросли—у школи пішли,
А дочки зросли—у швачки пішли.
Синочки ідуть, книжечки несуть,
А донечки йдуть, хусточки несуть;
Книжечки на стіл, батеньці до ніг,
А донечки хустки на піл—матінці до ніг.